

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Devarim

Premsla, Yitshaq Itsaq ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 569 [1808 oder 1809]

כא

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10244

שפטים כא

תרגום אשכנזי ק

כא א כִּי־יִמָּצֵא חֵלֶל בְּאֶרְצָה
 אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
 לְרִשְׁתָּהּ נֶפֶל בְּשָׂדֶה לֹא נֹדֵעַ
 מִי הַכְּהֹוֹ: וַיִּצְאוּ זְקֵנֶיךָ וּשְׁפָטֶיךָ
 וּמִדְרוֹ אֶל־הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבֹת
 הַחֵלֶל: וְהָיָה הָעִיר הַקְּרֹבָה
 אֶל־הַחֵלֶל וְלִקְחוּ זְקֵנֵי הָעִיר
 הַהוּא עֲגֹלָת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־
 עֹבֵד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא־מִשְׁכָּה בְּעַל:
 וְהוֹרְדוּ זְקֵנֵי הָעִיר הַהוּא אֶת־
 הָעֲגֹלָה אֶל־נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר

כא (א) ווען מאן אין דעם
 לאנדע, דאז דער
 עוויגע דיין גאטט דיר צום בע-
 זיטצע איינגעבען ווילל, איינען
 ערשלאנגען פינדעס, דער
 אויף דעם פעלדע ליגט:
 אהנע דאס מאן ווייס, ווער
 איהו ערשלאנגען דאס:
 (ב) זא וואללען דינע אלטען
 טען אונד ריכטער הינאווי-
 גערן: אונד ביז אן דיא
 שטארטע מעסען, דיא אום
 דען ערשלאנגען הערום
 ליגען: (ג) וועלכע שטארט
 מן דיא נאכוםע אן דעם ער-
 שלאנגען אויט: דערועלבען
 אלטעווען זאללען איינע
 רינדקאלבע נעהמען, וועלכע
 נאך ניכט צור ארבייט גע-
 ברויכט ווארדען, אונד אן
 קיינעם יאכע געצאגען האט: (ד) דינע קאלבע וואללען דיא אלטעווען דער שטארט
 אין איינען הארטען גרונד פיהרען,
 דער

תרגום אונקלוס

רש"י

כא (א) אר־ישתבח קטילא
 בארעא די וי אלתה יהיב
 לה למירתה רמי בחקלא לא ידוע
 מן קטליה: (ב) ויפקון סבה ודיגך
 וימשחין לקרויא די בסחרנות קטילא: (ג) ותהי קרתא דקריבא לקטילא
 ויסקון סבי קרתא ההיא עגלת תורין די לאאתפלה בה די לאנגידת
 בניר: (ד) ויתתון סבי קרתא ההיא יתעגלתא לנחל ביר די לא

באור
 דא לעבן דער מענשן אום דיא שטאט דורך באללוערקי איינצושטרענקן: (פ) ער ררחה,
 עד רדת חמותיה כלכתיב עדדדת חמותיך הנבחות והנבורות (רש"י), וכן הוא בתרגום
 אשכנזי: ורש"י פי' מלשון רדוי שתהא כפופה לך, ויהי' כמו רדתך אותה, וכן ת"א אכל
 לא מלאנו ההוראה הזאת כי אס צורש רדה, ועל הרוב תבא עם צו"ת השמש, כמו ורדו
 בנות היס (בראשית א' כ"ט), לא תרדה בו (ויקרא כ"ה מ"ג):
 כא (א) נפל, שוכב, כמו על פני כל אחיו נפל: הכהו, הכאת מיתה, עיין למעלה
 (י"ט ד'): (ב) זקניך, זקני הערים הקרובות והשופטים (הראב"ע): ומדרו,
 מוקום שהחלל שוכב (קט"ו מ"ח): (ג) הקרבה אל החלל, א מקום החלל, וקרוב הדבר
 שאיס

לא יעבד בן ולא יזרע וערפו
 שם את העגלה בנחל: ס ונגשו
 הכהנים בני לוי כי בם בחר
 יהוה אלהיך לשרתו ולברך
 בשם יהוה ועל פיהם יהיה
 כל דריב וכל נגע: ו וכל זקני
 העיר יהיו אלה הקורים אלה
 ירחצו את ידיהם על העגלה
 הערופה בנחל: טפטור ז וענו
 ואמרו ידנו לא שפכה את
 הדם הזה ועינינו לא ראו:

שפכו קרי כפר

דער ניכט בעארבייטעט אונד
 בעואעט ווערדען קאן: אונד
 איהר היר דאז גניק אבהויאן:
 (ס) זאדען זאללען דיא פרוי-
 טער אווז דעם שטאממע לוי
 דונצוטערעטען: (דען זיא
 האט דער עוויגע דען גאטט
 ערוואהלט, ווינען הינט צו
 פערזעהען, אונד אין ווינעם
 נאמען דען זענען אוויצו-
 שפרעכן: אונד נאך איהרעם
 אווישפרובע ווערדען אללע
 שטרייטזאכען אונד פער-
 לעטצונגען ענטשידען):
 (ו) אונד אללע ארטעזעטען
 דערעניגען שטארט,
 וועלכע דעם ערשלאנגען אס
 נאכזען אזוט: זאללען
 איבער דער קאלבע, דער
 אים טהאלע דאז גניק אכ-

געשלאגען ווארדען, דיא האנדע וואשען: (ז) אונד זאללען געגען איינאנדער שפרע-
 כען: (דיזע נעמליך דיא אלטעזעטען) אונזרע האנדע האבען דיזען כלוט ניכט פער-
 גאסען, אונד אונזרע אויגען עז ניכט געזעהען: יענע

תרגום אונקלוס

רשי

לא יתפלח ביה ולא יזרע וינקפו
 תמן יתעגלתא בנחלא:
 (ס) ויתקרבון כחניא בני לויא אחי
 בהון אתרעי יי אלהה לשמשותיה
 ולברכא בשמא דוי ועל מיטריהון
 יתיפל דין וכל טכת שטיגירי: (ז) וכל

איתן. קשה שלא נעבד: וערפו. קיפן
 עורפה בקופץ אשר הקב"ה תבא עגלה בת
 שמה שלא עשה פירות ותערך במקו' שאינה
 עושה פירות לכפר על הרגתו שזו היא
 המוחזקת לעשות פירות: (ז) ויטו לא שטכה:
 וכי עלתה על לב שוקני בית דין שופכי דמים
 הם אלא לא ראיניהו ופטרניהו בלא ימונות
 וכלא

סבי קתא התיא דקריבין לקטילא יסתון יתדיהון על עגלתא דנקיפא
 בנחלא: (ז) ויתיבון וייתרון ידנא לא אשרא יתדקטא קדין ועינגא לא
 חזאה:

כאור

שאיט מאכטיה הרגו: (ד) איהן, תקיף וקשה: לא יעבד, כמו לא נעבד, וכן לא זרע
 זהו לפי פשוטו ורבותיו ז"ל אמרו לחרות ולזרוע בו לעולם: וערפו, יסירו עורף העגלה
 (ד) וכל נגע, כבר פירשתיו במסוק כי יפלא מנין: (ז) וענו ואמרו, הזקנים אומרו
 ידינו

שפטים כי תצא כא

תרגום אשכנזי קא

ס כפר לעמך ישראל אשר
פדית יהוה ואלהתיו דם נקי
בקרב עמך ישראל ונכפר
להם הדם: ט ואתה תבער
הדם הנקי מקרבך כיתעשה
הישר בעיני יהוה: ס סדר כי תצא
י כיתצא למלחמה על-איבך
ונתנו

(פ) (יענע, נעמליך דיא פרוי
טעד ערוודערן) פֿערגוב,
א עוויגער! דעם פֿאלקע
ישראל דאן דוה ערלאזט
האזט, אונד רעפנע עו אוהם
ניכט אלו יאונשולדוג פֿער-
גאסנעו בלוט צו: אלוהען
אזט אוהנען דוועו בלוט פֿער-
זאהנט: (ט) הוא אָבער האָזט
אויף דווע ווייזע דיא אַנקלאַגע
אונשולדיגעו בלוטו פֿאָן דיר
וועגעשאַפֿט: ווען דוה דאן
געטהאָן, וואָז אין דעו אויגען

דעו עוויגען רעכט אזט: (י) ווען דוה ווידער פֿינדע צו פֿעלדע ציהוט: דער

תרגום אונקלוס

ר ש"י

(ח) כחניא יטרון כפר לעמך ישראל
די פרקתא וי ולא אתתן חובת דם
זכאי בגו עמך ישראל ויתכפר להון
על דמא: (ט) ואת תפלי חובת דם
זכאי מבינה ארי תעבד דקשר קדם

ובלא לוייה הכהנים אומרים כפר לעמך ישראל:
(ח) וככפר להם הדם הכתוב מנשרם
שמעשו כן יכופר להם העין: (ט) ואתה
תבעימיגיל שאס נמונא הכורג אחר דנתערפה
העגלה הריזה יהרג והוא הישר בעיני ה':
(י) כי תצא למלחמה במלחמת הרשות
הכתוב מדבר שבמלחמת ארץ
ישראל

(י) ארי תפוק לאתא קרבא על פְעֵלֵי דְקַבְדָּךְ ויטסרינון

באור

ר'ינו לא שפט, והכהנים עונים אחרים כפר לעמך ישראל, כן הוא דעת כל המפרשים
וכן הוא בתרגום אשכנזי: ר'ינו לא שפכה, ה"א שפכה תחת סימן החנים כמו שפכה
אשור: ולשון רש"י וכי עלתה על לב אוקסי בית דין אופכי דמיס הס, אלא לא ראינו
ופטרנוהו בלא מונותי ובלא לוייה: (ח) דם נקי, שפיכות דם של נקי, כלומר שלא יארע
עוד כזה הנמונא חלל, או שלא נטעה בדין אם נחקור על הרוצח שלא נחזיק את הנקי
לרשע: ונכפר, חסד תי"ו (כי ראי להיות ונתכפר), כמו ונוסרו כל הנשים, והם שנים
בנינים, בנין התפעל עם בנין נפעל. (הראב"ע): ושעם מות עגלה ערופה ותכן שהוא
להסיר גנות ומשד מעל זקני העיר הקרובים אל החלל שהם אינם נמלטים מן המשד שהעליו
עיניהם מן הרוצח ונתנוהו לברוח או שעודנו בעירם ולא יעשו בו משפט כראוי והנה רמינת
ידים משל לנקיין הלב ועל כן אמרו ידיו לא שפכו ועיניו לא ראו, לנקות עצמם מן המשד,
ועריפת העגלה ירמוח לכשימונאו את הרוצח לא יחוסו עליו רק ימיתוהו בלי סמלה כמו העגלה
אשר הסירו את ערפה, ונחל איתן תואר אל המשפט שהוא אלגס חוק ותקיף מזר לא יושט
ולא ינטה וקשה היא כאלמה שעודנו קרקע שלם ולא רוככה ע"י עבודה חדישה: (ט) הדם
הנקי, העשם אם תמונא הרוצח תדוי במשפט ותהרגנו, וכן אמרו בש"ס (כתובות ל"ו),
מונדי שאס נמונא הכורג אחר שנתערפה העגלה הרי זה יהרג, והוא הישר בעיני ה', וכן
כתב הרשב"ס: ויהי לפ"ו כי מלשון דהא: אמנם לדעת המתרגם האשכנזי והראב"ע נאור
הכתוב ואתה תבער, הוא שכל ידי המוטה האת אם תקיימה ותעשה הישר בעיני ה', הרי
בערת את שניש של שפיכות דם נקי מקרבך, ויהי כי תעשה כמו אם תעשה:
כי תצא

תרגום אשכנזי

כי תצא כא

וַנִּתְּנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בִּידֶךָ וּשְׁבִית
שְׁבִיבוֹ: יֵא וּרְאִית בְּשִׁבְיָה אִשְׁת
יִפְתַּח-הָאָר וְחִשְׁקָת בָּהּ וְלִקְחָת
קָךְ לְאִשָּׁה: יֵב וְהִזְבַּאתָה אֶל-
תוֹךְ בֵּיתְךָ וּגְלַחָה אֶת-רֵאשֶׁה
סוּעֵשְׂתָהּ אֶת-צַפְרָנִיָּה: יֵג וְהִסִּירָה

דער עויגע דיין גאטט גיכט
איהן דיר אין דינע האַנד ,
דאָס דוא פֿאָן איהם
געפֿאַנגע וועגפֿיררוט :
(יא) אונטער דען געפֿאַנגען
ערבליקוט דוא איינע פֿרויענו-
פערזאָן פֿאָן שאַנער גע-
שטאַלט : אונד דוא האַזט
לונט צו איהר , ויא דיר צור
פֿרויא צו נעהמען : (יב) ואַ
זאַללוט דוא ויא פֿאַרדער אין
דיין הויז ברינגען : דאַועלכזט
נאָגעל בעשניידען : (יג) דאַן קלייד

את

ואלל זיא ויך איהר הויפט האר אכשעערען אונד דיא
נאגעל בעשניידען : (יג) דאן קלייד

תרגום אונקלוס

רש"י

וַיִּמְסְרֶנּוּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִּידֶךָ וּתְשִׁיבִי
שְׁבִיבוֹ: (יא) וְתַחֲזִי בְּשִׁבְיָה אֶתְתָּא
שְׁפִירָת חַיִּוּ וְתַחֲרְעִי בָּהּ וְתִסְבְּחָ לָךְ
לְאִנְתָּו: (יב) וְתַעֲלֶנָּה לְגוֹ בֵּיתְךָ
וְתַגְלַחַת יַת רֵישָׁהּ וְתַרְבִּי יַת-טוֹפְרָהּ א:
יֵג וְתַעֲרִי ית

ישראל אין לומר ושנית שביו שהרי כבר נאמר
לא תחיה כל נשמה ושנית שביו לרבות
כנענים שנתוכה ואעפ"י שהם משנעה אומות :
(יא) אשת אפילו אשת איש : ולקחת לך
לאשה לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע
שאם אין הקב"ה מתירה יאכל באיסור אבל
אם נשאה סופו להיות נשאה כאומר אחריו כי
תהיין לאיש ונזמר וסופו לילד ממנה בן
סודר ומורה לכך נסמכו פרשיות הללו :

(יב) ועשתה את צפרניו תגדל כדי שתנוול : (יג) והסירה את שמלת שביה לפי שהם
נאים

באור

(י) כי תצא למלחמה, במלחמות הרשות הכתוב מדבר, שבמלחמת ארץ ישראל אין לומר
ושנית שביו, שהרי כבר נאמר לא תחיה כל נשמה (רש"י) :
וכן הוא חף לדעת הרמב"ן שהנאתי למעלה, כי אם לא יגלו שבעה עממים הרי נאמר לא
תחיה ואם יגלו עמם ויהיו להם לחם עבוד אז לא יוכלו לשנות מהם שבי : שביו, שבי
מוט, ולפי שעל הרוב יורה הכתיב על הקטין לכן סמכו רבותיו ז"ל עליו לומר לרבות כנענים
שנתוכה ואף על פי שהם משנעה אומות : (יא) אשה, חסד הנסמך ודרשו רז"ל אפי' אשת
איש : יפת חאר, נעימו (הראב"ע), ובספרי ענין אפי' כעורה ת"ל וחשקת בה :
וחשקת בה, שתחשקה לקחת לך לאשה, כי אחר כן יאמר ובעלתה, וכמוהו וחקק אותה
לי לאשה (שיעדה להיות אשתו) (הראב"ע), וכן הוא בתרגום אשכנזי : (יב) ועשתה את
צפרניה, לשון הרמב"ן תגדלם כדי שתנוול דברי רש"י בדברי ר' עקיבא, וכן פי' אונקלוס :
והנה לדעתם יהי' ועשתה כמו ועשת את התבואה (ויקרא כ"ה כ"א), כי הנמיחה תקרא
עשייה, אבל בספרי אמר ראיה לדברי ר' אליעזר לא עשה רגליו ולא עשה שפשו (שמואל ב' י"ט
כ"ג), והיא ראיה גדולה, לכך אנו אומר כי כל אלה משפטי אבילות הם והכל נמשך אל
ובכתה את אביה ואת אמה, יטה שתגלח את ראשה כדרך האבילות כענין שנאמר ויגז את
ראשו (איוב א' כ'), וכן גזי כורך (ירמי' ו' כ"ט), וכן קשימת הנפרטים אבילות כגלות הראש,
כי מנהג הנשים הי' לגדלם ולכבשם במיני הפך והנכעוטים עד כאן דבריו בקונטרס, וכן תרגם
המתרגם האשכנזי, והרמב"ם ז"ל פסק כר"ע : (יג) והסירה את שמלת שביה, חף
זה מרבה אבילות, שהבגדים שיונאות הם למלחמה היו נאים ומקושטים ביותר : ובכתה את
אביה

כי תצא כא

את שמלת שביה מעליה
וישבה בביתך ובכתה את
אביה ואר-אמה ירח ימים
ואחר כן תבוא אליה ובעלתה
והיתה לה לאשה: ויהי
אם לא חפצת בה ושלחתה
לנפשה ומכר לאתמכרה

בכסף

תרגום אשכנזי קב

איהרער געפאנגענשאפט
אבלעגען, אין דיינעם הויזע
בלויבען אונד איינען מאנאטה
לאנג איהרען פאטער אונד
איהרע מוטטער בעוויינען:
אלודען קאנט דוא צו איהר
קאסטען, איהר בייאואוואגען,
אונד זייע דיינע פרויע זיין
לאסען: (יד) ווען דוא אבער
קיין געפאללען מערהר אן
איהר פאנדעוט, זא מוסט
דוא זיא פער אבשיידען אונד
זיך זעלבוט איבערלאסען:

פערקויפען דארפוט דוא זיא ניכט: דוא

תרגום אונקלוס

את כסות שביה טנה ותיב בביתך
ותבפיות אמה וית אמה ירח יזטין
וכתר פון מעור לנתה ותבעלינה ותחי
לה לאנתו: (יד) ויהי אם לא תתרעי
בה ותפטרנה קנפשה וזכנא לא
תזכננה

בכסף

רש"י

נאום שהגסרים נותיהם מתקשות במלחמה
בשיל להזנות אחרים עמהם: וישנה בביתך
בני' שמתמש בו ככנס ונתקל בה יוצא ונתקל
בה רואה נכביות' רואה בנוולה כדי שתתגנה
עליו: ובכתה את אביה כל כך למה כדי
שתהא בת ישראל שמה חו עכבה בת ישראל
מתקשת חו מתכול': (יד) ויהי אם לא
חפצת בה הכתוב מבשרך שסופך לשאתה:
לא

באור

אביו, העשם לדעת הראש"ע שנתנה לה התורה זמן כמשפט הטובים על מנת לכבוד אביה
ואמה שמתו במלחמה, והסקול הדעת מחייב כל אדם לכבד את אביו ואת אמו בחיים ובמות:
ותכן שלא היה הכתוב שנתנה את ראשה ומסיר מעלת שביה מעליה ותנכה את אביה ואת
אמה, אלא שדבר הכתוב נכוונה: והכוונה כך הוא, אחרי שזדע שפ"י הרוכ השבוים
והגילויים אל ארץ אחרת יקוננו על ארץ אבותם אגלו משם, וישליכו מעליהם את מלבושיהם
הנאים ויגלחו את שערם, לפי שזואיסם נס, ונאנחיס על אבותיהם שמתו או שפחדו מהם
בלי תקוה לראותם עוד עד שלם, ויהי הדבר מנונה ומאוס מאד, אם נעת הנכי והנער
הזה תרטה לבוא אליה להקיש שקד ותאותך, ולנה כל עמה: והלא באשמו אערו חו"ל אם
מזעזרת אסור לבוא אליה עד שיפייסנה תחלה, ק"ו בשביה שמזעזרת ומקוננת תמיד:
לכן אמר הכתוב והבאתה אל תוך ביתך ותניחנה חודש ימים, כדי שתוכל לעשות כדרך
המקוננים לגלח ראשה ולעשות נפרטים ולהסיר מעלתה מעליה ולנכות את אבותיה ואחרי כן
הזמן יקל נערה ובפסה תשיב אליה ויהי לבה שנת באהבתך, או תבא אליה ובעלתה, וכן
דעת הרב העורה: (יד) ושלחתה לנפשה, תשלחנה לרבוטה, לפי שביאה ראשונה הותרה
לו בעוד לא נתגיירה, ואחר שיטנה בביתך כמשפט, אם חפץ בה, והיא רוצה להכנס תחת
כנפי השכינה, הרי זו מתגיירת וסובלת ככל הגרים, ותנשא לו ע"י התובה וקדושיין: ואם
לא חפץ בה, משלחה בלא גט: וכן אם לא רתמה להתגייר, מקבלת שבע מצות ב"כ ומשלחה
לנפשה, והרי היא ככל הגרים המושטים, ואינה נושאה, שאסור לישא אשה שלא נתגיירה.
(מדברי)

בכסף לאתתעמור בה תחת
 אשר עניתה: ס טו כיתהי
 לאיש שתי נשים האחת אהובה
 והאחת שנואה וילדו בנים
 האהובה והשנואה ויהיה הבן
 הבכור לשניא: טו והיה ביום
 הנחילו את בניו את אשר
 יהיה לו לא יוכר לבכר את
 בן האהובה על פני בן השנואה
 הבכור: יז כי את הבכור בן
 השנואה יכיר לתת לו פי שנים

דוא דארפוט זיא ניכט צור
 שקלאפען מאכען, דא דוא
 זיא געשוואכט דואזט:
 (טו) ווען איין מאן צוויי
 וויבער האט, דיא איינע ווירד
 גערעכט, דיא אנדערע גע-
 האסט, אונד ביידע געבאָה-
 רען איהם זאָהנע, דיא גע-
 ליכטע אונד דיא געהאסטע:
 זא אכער דאס דער ערוט-
 געבאָהרנע זאָהן דער פֿער-
 האסטען איהם: (טו) אונד
 דיא צייט קאָמט, דאָס ער
 זיינען קינדערן פֿערטהיילען
 ווילל, וואו ער אין פֿערמאָגען
 האט: זא קאן ער דען זאָהן
 דער געליפטען ניכט פֿיר דען
 ערוטגעבאָהרנען מאַכען,
 אונד דעם ווירקליכען ערוט-
 געבאָהרנען זאָהן דער געהאסט-

טען פֿאַרציהען: (יז) זאָנדערן מוס דען ערוטגעבאָהרנען דער פֿעהרהאסטען פֿרויא אן
 ערקעננען, איהם פֿאן אללעם, וואו

ר ש י

תרגום אונקלוס

בכסף לא תתגר בה חלף דעניתה:
 (טו) ארי תהיו לגבר תרתין נשיו חדא
 רחיקתא וחדא שניאתא וילידו ליה
 בניו רחיקתא ושניאתא ויהי בכר
 בוכרא לשניאתא: (טו) ויהי ביומא דזחסין לבנותי ית די יהי ליה לית ליה
 רשו לבכרא ית בר רחיקתא על אפי בר שניאתא בוכרא: (יז) ארי ית בוכרא בר
 שניאתא יפריש לטתן ליה תרין חולקין

לא תתעמר בה. לא תשתמש בה בלאן פרסי
 קורין לעבדות ושמו עימרא מוסדו של רבי
 משה הדרשן למדתי כן: (יז) פי שנים. כנגד
 שני אחים: בכל אשר ימלא לו מלאן סאן
 הכבוד

באור

(מדברי הרמב"ם ז"ל ה"מ"ט): לא תתעמר בה, לא תשתמש כספחה, כי
 אס תהי' חפסית, וכל זה כפי ושלחתה לנפשה, לרנוכה. שלא יוכרנה ולא יחזיקנה בניו
 כספחה, וכן הוא בספרי: והס"י ורמב"ן ז"ל מלאו אורח להודאה זאת בלאן פרסי ובלאן
 הערבי: עניתה, בניאם ראשונה: (טו) האחת אהובה, מוסכ על תהיין לאים, והטעם
 האחת תהי' לאים אהובה: לשנואה, תואר האם: (טו) ביום הנחילו, בגדולות גוס,
 או ביום מותו והוא שכיב מרע או ב"ד ונחילו. (הראב"ע): לבכר, לעשותו בכור לענין
 ירושה: על פניו בן השנואה הבכר, בעוד ולפי עין השטאה הכבוד קיים, ויתכן שהיה
 כש לפני, וכן תורגם בל"ת: (יז) יכיר, יודה שהוא בן הכבוד וגו' משפט הכבודה ליטול סי
 שנים

כי תצא כא

תרגום אשכנזי קג

בְּכֹל אֲשֶׁר יִמְצֵא לְךָ בְּיַדְהוּא
רֵאשִׁית אֲנִי לְךָ מִשְׁפֵּט
הַבְּכֹרָה: ס יִתְּתֶיךָ לְאִישׁ
בֶּן סוּרֵר וּמִזֵּרָה יִינְנֵנוּ שְׁמֵעַ
בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְרוּ
אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֶל־יְהוָה:
יִתְּתֶיךָ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ
אֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר
מִקְדָּשׁוֹ: כ וְאָמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ

וואו פֿאַרהאַנדען אַזט,
איינען צווייאַפֿאַכען אַנטהייל
צו געכען: דען דיוער אַזט
ערוטלינג זיינער קראַפֿט,
איהם געבירטה דאָן רעכט
דער ערוטגעכורטה: (יט) ווען
יעמאַנד אַיינען אונגעהאַר-
זאַמען ווידערשפענוטיגען
זאַהן האַט, דער דער שטימט
מע זיינען פֿאַטערן אונד
זיינער מוטטער ניכט גע-
האַרעכט: זי אַ האַבען אַיהן
אויך געציכטיגט, אונד ער
ווילל דעננאָך ניכט געהאַר-
ען: (יט) זאָ זאָללען אַיהן
פֿאַטער אונד מוטטער ער-
גרייפֿען: אונד פֿאַר דיא אַלטעווען דער שטאַרט, אין דאָן טהאַר זיינען אַרטען
בריינגען: (כ) אונד צו דען אַלטעווען זיינער שטאַרט שפרעכען: דיוער

תרגום אונקלוס

רש"י

בְּכֹל דִּי יִשְׁתַּבַּח לִיה אֲרִי הוּא רִישׁ
תּוֹקֵפִיָּה לִיה חֲנוּיָא בְּבִרְתָּא: (יט) אֲרִי
יְהִי לְגַבְרָא בְּרִשְׁטִי וְקִרְדֵּי לִיתְהִי
מְקַבֵּיל לְמִיטְרָא אֲבוּהִי וְלְמִיטְרָא אֲמִיה
וּמְלַפִּין יְתִיה וְלֹא מְקַבֵּל טְנַהוּן: (יט)
וְיַחְדָּוּ בֵּיתָא אֲבוּהִי וְאֲמִיה וְיַפְקִין יְתִיה
לְקַדְמֵי־סְבִי קַרְתִּיה וְלִתְרַע בֵּית דִּין
אֲתֵרִיה: (כ) וְיִיטְרוּ לְסְבִי קַרְתִּיה
בִּנְנָא

הבכור נוטל פי שנים בראיו לבא לאחר מיתת
האב כעומדוק: (יח) סורר יסר מן הדרך:
ומורה מסרב בדברי אביו לשון עמרים:
ויסרו אותו מתרין בו בפני שלשה ומלקין
אותו: בן סורר ומורה י אינו חייב עד שיגנוב
ויאכל תרומה בשר וישתה חמץ לוג יין שאמר
זולל וסובא ונאמר אל תהי בסובאי יין בזוללי
בשר למו (משלי כ"ג) וכן סורר ומורה כהרג
על שם סופו הניעה תורה לסוף דעתו סוף
שמכלה מעון אביו ומבקש לישודו ואינו מוכא
ועומד בפרש' דרכים ומלסטס הכריות אמרה
תורה

באור

שנים: פי שנים, שיקח שני חלקים, אם שנים יתשבו שלשה (הראש"ע): כי הוּא
ראשית אנו, הנודע, עם הישר ידבר וכל ישראל בחזקת ישרים (הראש"ע): (יח) בן
סורר ומורה, כמו כפרה סוררה, הולך טובב בתאות לבו ומורה כנגד מצות אבותיו, והס
לא יקשו ממנו כי אם הטוב והישר, כי כל ישראל בחזקת ישרים: בקול אביו, בתיכחת
אביו: ויסרו אותו, מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו (רש"י), והוא מנמרח דסנהדרין
(דף ע"א): ואנקלוס תרגם ומלפין יתי, ונראה מפשטות הכתוב שכל זה מן התנאים,
שאביו ואמו יסרו אותו בדברי תוכחה ומוסר, או בגערה וכאזה, או בשוט וזנט, ועם כל זה
לא שמע אליהם, או יתפשו בו וכו': וסבר נאמר לשון יסר על דברי תוכחה והתראה בלבד,
שמע בני מוסר אביך (משלי א' ח'), בדברים לא יוסר עבד (שם כ"ט ד'), אבל בן סוררין
(5) כו א 1 27 יוסר

תרגום אשכנזי

כי תצא כא

בִּנְנוּ זֶה סוֹרֵר וּמְרֵה אֵינְנוּ
 שְׁמֵעַ בְּקִלְנוּ זוּלָּל וּסְבָא :
 כח וְרִגְמוּהוּ בְּלִאֲנָשֵׁי עִירוֹ
 בְּאֲבָנִים וּמָרָה וּבְעֵרַת הַרְעָה
 מִקֶּרֶבֶד וּכְלִי־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ
 וִירָאוּ : ס שְׁנֵי כֹס וּכְיִי־הַיָּהוּ
 בְּאִישׁ חֲטָא מִשְׁפַּט־מִוְרָה
 וְהַיּוֹמָת וְתִלְיָת אֲתוּ עַל־עֵץ :
 לא

דיוער אונזער זאָהן איזט אויף-
 געהאַרצאָם אונד ווידער-
 שפענוטיג, ווילל אונז ניכט
 פֿאַלגען : איזט איין לידער-
 לייכער שלעמער אונד
 טרונקענבאָלד : (כא) זאָ
 זאָלרען איהן אַללע לייטע
 דער שטאָרט מיט שטיינען
 צו טאָדעווירפֿען, אויף זאָלכע
 ווייזע זאָללזט דוא דען באָזע-
 וויכט אויז בזענעם מוטטעל
 שאַפען : דאָמיט עו גאַנץ
 ישראל האָרע, אונד זיך
 פֿירכטע : (כב) ווען יעמאַנד
 איין פֿערברעכען בענאַנגען,
 וואָרויף דיא טאָדעזשטראַפֿע געהאָרט, אונד ווירד הינגעריכטעט : אונד אַן איין האַלץ
 געהאַנגט :

יג

אונד ווירד הינגעריכטעט : אונד אַן איין האַלץ געהאַנגט :

תרגום אונקלוס

רש"י

בִּנְנָא דִין סָמֵי וּטְרוּד לִיתּוּחֵי טַקְבֵּל
 לְמִיטְרָנָא נְלִיל בְּשֵׁר וּסְבֵי חָטָר :
 (כא) וְרִגְמוּנִיה בְּלִאֲנָשֵׁי קְרַתִּיה
 בְּאֲבָנִיא וְיִטּוֹת וּתְפִלֵי עֵבִיד דְּבִישׁ
 טְבִיגָה וּכְלִי־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִדְחִלוּ :
 (כב) וְאֲרִי־יָתִי כִגְבַר חוֹבַת דִּין דְּקַטּוּל
 וְיִתְקַטֵּל וְתַצְלוּב יָתִיה עַל צְלוּבָא :
 לא

תורה ימות זכאי ואל ימות חייב : (כא) וכל
 ישראל ישמעו ויראו : מכאן שצריך הכרזה
 בבית דין כלוכי נסקל על שהיה בן סורר
 ועורה : (כב) וכי יהיה באיש חטא משפט
 עות - סמיכות הפרשיות מניד שאם חסיד
 עליו חזיו וואמו סוף שיכל לתרבות רעה יעבור
 עבירות ויתחייב מיתה בבית דין : ותלית אותו
 על עץ : רבותינו אמרו כל הנסקלין נתלין
 שנאמר כי קללת אלהים תלוי והמכרך השם
 נסקילה

באור

יוסר בדברים : (כ) זולל, מפורש זולל בשר, רק הוא שם כלל לטותן בכל מה שיתאיה כל
 מה שינוקש ממנו : וסבא, מרצה לשמות והוא המשכב * (הראב"ע) : נמי שהוא משולט אל
 התאוות ואיטו נותן חק וגבול לתשוקותיו הוא סורר מדרכי החכמה ונורה בקול העוסר : והכה
 על דעת רז"ל בן סורר ועורה איש קטן, לפי שהקטן פטור מכל העונשין ומכל המצות, אבל
 הניא שתי שערות : ואף שאין עליו עתה חטא משפט עות, על שם סופו היא כדון,
 וזה געש וכל ישראל ישמעו ויראו, כי לא הומת בגודל חטאו, אלא ליסר בו את הרבים,
 ואלא יהיה תקלה לאחרים : אמרה תורה ימות זכאי, ואל ימות חייב : (כב) וחלית אתו,
 רז"ל אמרו כל הנסקלין נתלין * (רש"י), ויהי לפ"ז ותלית מתשובת התנאי : אמנם או דברי
 יסיד הם, והלכה כדברי חכמים, שאינו נתלה אלא הענדף והענד ע"ז, ואמרו שזהו טעם
 כי קללת אלהים תלוי, שיאמרו מפני מה זה תלוי? על שברך את השם, או עבד ע"ז, ולפ"ז
 גם ותלית אותו חלק מהתנאי, שבאשר יתחייב תלוי ותלה אותו, או לא תלין וגו' : וע"ז
 הפסע כי קללת אלהים תלוי כמ"ש רש"י, שכל אדם הנברא באלים אלהים כשהוא תלוי זלונו
 על מלך הוא, שאדם עשוי בדעת דיוקנו, וישראל הם בניו : משל לשני חסידים תאומים שהיו
 דומים

למיטְרָנָא נְלִיל בְּשֵׁר וּסְבֵי חָטָר : (כא) וְרִגְמוּנִיה בְּלִאֲנָשֵׁי קְרַתִּיה בְּאֲבָנִיא וְיִטּוֹת וּתְפִלֵי עֵבִיד דְּבִישׁ טְבִיגָה וּכְלִי־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִדְחִלוּ : (כב) וְאֲרִי־יָתִי כִגְבַר חוֹבַת דִּין דְּקַטּוּל וְיִתְקַטֵּל וְתַצְלוּב יָתִיה עַל צְלוּבָא : לא

כי תצא כא כב

כג לא תלין נבלתו על היעין
כי קבור תקברנו ביום ההוא
כי קבלת אלהים תלוי ורא
תטמא את אדמתך אשר יהוה
אלהיך נתן לך נחלה : ס
כב א לא תראה ארת שור
אחיד או ארת שיו נדהים
והתעלמת מהם השב תשיבם
לאחיד : ו אס לא קרוב אחיד
אליד ולא ידעתו ואספתו אל

תוך

פיהרען : (ב) איזט אכער דיין ברודער פאן דיר ענטפערנט , אדער דוא ווייסט ניכט ,
וועס עו אנגעהארט : זא נים עו צו דיר

תרגום אשכנזי קד

(כג) זא זאלל זיין לייכנאם
ניכט איבערנאכט אס האלצע
בלויבען , זאנדערן דוא מוסט
איהן דעוועלבען טאגו בע
גראבען , דען איין געהאנג
טער איזט איינע גרינגשאצונג
גאטטעז : אונד דוא מוסט
דאן ערדרייך , דאן דער
עוויגע דיין גאטט דיר צום
בעזיטצע גיבט , ניכט פער
אונרייניגען :

כב (ה) ווען דוא דייענע
ברודער אכוען

אדער שאף זיהוט , דאן זך
פערלויפען האט , זא מוסט
דוא דיר איהנען ניכט ענט
ציהען : זאנדערן זאללוט זיא
צו דייענעם ברודער צוריק

פיהרען : (ב) איזט אכער דיין ברודער פאן דיר ענטפערנט , אדער דוא ווייסט ניכט ,
וועס עו אנגעהארט : זא נים עו צו דיר

ר ש י

במקילה : (כג) כי קבלת אלהים תלוי . ולזולו
של מלך הוא שאדם עשוי בדמות דיוקנו וישראל
הם בני מלך לשני אחים תאומים שבו דומין
זה לזה אחד נעשה מלך וא' נתפס ללכטיות
וכתלה כל הדוא' אותו אומר המלך תלוי .
כל קללה שנמקרא ל' הקל חלול כמו והוא
קללני קללה נמרצת (מלכים א' ב' ח') :

כב (א) והתעלמת . כונש עין כאלו אינו
רוחני : לא תראה והתעלמת . לא
תראה אותו שתעל ממנו זהו פשוט ורבותינו
אמרו

(ב) ואם לא קרוב אחיד לנתך ולא ידעתיה ותקבשנוה לגו

באור

דומים זה לזה , האחד נעשה מלך , והשני נתפס ללכטיות וכתלה , כל הדואה אותו אומר
המלך תלוי : כל קללה שנמקרא לשון הקל חלול (גרינגשאצונג) , כמו והוא קללני קללה
נמרצת (מלכים א' ב' ח') : (כג) ולא תטמא אח אדמתך , מוסט על כי קבר תקברנו :
והשעור לא תלין נבלתו על היען , כי קבלת אלהים תלוי , כי אס קבר תקברנו ולא תטמא
את אדמתך , כי הי' אסער שיכניענו בלח קבורה , וניה לקברו שלא יטמא בו כונש או מחיל
כהברי הרשב"ם , ואמרו ד' ל שונות קטורה חף בשאר מתי ישראל בכל מקום ובכל זמן :
כב (א) לא תראה , מוסט על והתעלמת , ושיעורו אס תראה לא תתעלם : והתעלמת ,
כונש עין כאלו אינו רוחני (רש"י) : (ב) ולא ידעתו , או אס לא ידעתו כמו מכה

אכיו